

WYROK

z dnia 25 lutego 2002 r.

Sygn. SK 29/01

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Andrzej Mączyński – przewodniczący
Wiesław Johann
Marek Mazurkiewicz
Jadwiga Skórzewska-Łosiak – sprawozdawca
Miroslaw Wyrzykowski

protokolant – Grażyna Szałygo

po rozpoznaniu w dniu 25 lutego 2002 r. na rozprawie skargi konstytucyjnej Leszka M. Hudały, z udziałem umocowanych przedstawicieli uczestników postępowania: skarżącego, Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i Prokuratora Generalnego w sprawie zgodności:

art. 107 ust. 1a pkt 2 ustawy z dnia 30 czerwca 1970 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych (tekst jednolity z 1997 r. Dz.U. Nr 10, poz. 55 ze zm.) w związku z art. 2 i art. 70 § 2 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. prawo o ustroju sądów wojskowych (Dz.U. Nr 117, poz. 753 ze zm.) z art. 2, art. 7, art. 10 ust. 1, art. 30, art. 32 ust. 1, art. 45 ust. 1, art. 77 ust. 2, art. 78, art. 178 ust. 2, art. 180 ust. 2 oraz art. 180 ust. 5 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej

o r z e k a:

Art. 107 ust. 1a pkt 2 ustawy z dnia 30 czerwca 1970 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych (tekst jednolity z 1997 r. Dz.U. Nr 10, poz. 55; zm.: Nr 106, poz. 678, Nr 107, poz. 688, Nr 117, poz. 753, Nr 121, poz. 770 i Nr 141, poz. 944; z 1998 r. Nr 162, poz. 1117; z 1999 r. Nr 1, poz. 7; z 2001 r. Nr 85, poz. 925 i Nr 88, poz. 961) **w związku z art. 2 i art. 70 § 2 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. – Prawo o ustroju sądów wojskowych** (Dz.U. Nr 117, poz. 753, zm.: z 1999 r. Nr 75, poz. 853; z 2001 r. Nr 98, poz. 1070), **jako nie mający od dnia 1 stycznia 1998 r. zastosowania do decyzji o przeniesieniu sędziego wojskowego na inne stanowisko lub miejsce służbowe, nie jest niezgodny z art. 30, art. 32 ust. 1, art. 45 ust. 1, art. 77 ust. 2 oraz art. 78 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.**

Ponadto p o s t a n a w i a:

na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U. Nr 102, poz. 643; zm.: z 2000 r. Nr 48, poz. 552 i Nr 53, poz. 638; z 2001 r. Nr 98, poz. 1070) **umorzyć postępowanie w sprawie zgodności zaskarżonych przepisów z art. 2, art. 7, art. 10 ust. 1, art. 178 ust. 2 oraz art. 180 ust. 2 i ust. 5 Konstytucji z uwagi na niedopuszczalność wydania orzeczenia.**

Uzasadnienie:

I

1. Do Trybunału Konstytucyjnego wpłynęła skarga konstytucyjna Leszka Hudały z 3 lipca 2001 r. Skarżący wystąpił o zbadanie zgodności art. 107 ust. 1a pkt 2 ustawy z dnia 30 czerwca 1970 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych (tekst jednolity z 1997 r. Dz.U. Nr 10, poz. 55 ze zm.) w związku z art. 2 i art. 70 § 2 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. – Prawo o ustroju sądów wojskowych (Dz.U. Nr 117, poz. 753 ze zm.) z art. 2, art. 7 art. 10 ust. 1 art. 30, art. 32 ust. 1, art. 45 ust. 1, art. 77 ust. 2, art. 78, art. 178 ust. 2, art. 180 ust. 2 oraz art. 180 ust. 5 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Skarga konstytucyjna została wniesiona w następującym stanie faktycznym. Skarżący zajmował stanowisko sędziego w Sądzie Warszawskiego Okręgu Wojskowego w Warszawie. W związku z reorganizacją sądownictwa Minister Obrony Narodowej decyzją z 3 lipca 1996 r. zwolnił go z tego stanowiska i wyznaczył na stanowisko sędziego w Wojskowym Sądzie Garnizonowym w Warszawie. Rozstrzygając wniosek skarżącego o ponowne rozpatrzenie sprawy, Minister Obrony Narodowej decyzją z 11 grudnia 1996 r. utrzymał w mocy pierwotną decyzję. Naczelny Sąd Administracyjny odrzucił skargę na tę decyzję, stwierdzając że zgodnie z art. 107 ust. 1 pkt 2 ustawy dnia 30 czerwca 1970 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych skarga nie może być wniesiona na decyzje w sprawach wyznaczenia (zwolnienia) lub przeniesienia na stanowisko służbowe. Skarżący wystąpił do Ministra Obrony Narodowej o wszczęcie postępowania w sprawie stwierdzenia nieważności wcześniejszych decyzji. Minister Obrony Narodowej decyzją z dnia 29 lutego 2000 r. odmówił wszczęcia postępowania, a następnie – rozpatrując wniosek o ponowne rozpatrzenie sprawy – decyzją z 29 lutego 2000 r. utrzymał w mocy swoją wcześniejszą decyzję. Postanowieniem z 11 maja 2001 r. Naczelny Sąd Administracyjny oddalił skargę na tę decyzję, powołując jako podstawę rozstrzygnięcia art. 107 ust. 1 pkt 2 ustawy z 30 czerwca 1970 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych.

W ocenie skarżącego postanowienie Naczelnego Sądu Administracyjnego z 11 maja 2001 r. o odrzuceniu skargi na decyzję administracyjną pozbawiło go prawa do sprawiedliwego i jawnego rozpoznania sprawy przez sąd oraz prawa do obrony. Postanowienie Naczelnego Sądu Administracyjnego, wydane na posiedzeniu niejawnym, zamknęło drogę dochodzenia naruszonych wolności lub praw. Sąd nie uwzględnił przy tym prawa do równego traktowania przez władze publiczne, z którego wynika nakaz równego traktowania sędziów sądów wojskowych i powszechnych. Zdaniem skarżącego, wydane rozstrzygnięcia doprowadziły do przeniesienia go do niższego sądu bez wyroku sądowego, z naruszeniem art. 178 ust. 2, art. 180 ust. 2 i 5 Konstytucji oraz z naruszeniem jego czci i godności zagwarantowanej w art. 30 Konstytucji. Odrzucając skargę, Naczelny Sąd Administracyjny pośrednio naruszył także przepisy stanowiące podstawy ustrojowego funkcjonowania demokratycznego państwa, określone w art. 2, art. 7 i art. 10 Konstytucji.

Zdaniem skarżącego art. 107 ust. 1a pkt 2 ustawy z 30 czerwca 1970 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych nie może sędziom wojskowym zamykać drogi sądowej. Gdyby ustawodawca chciał – wbrew Konstytucji – pozbawić sędziego drogi sądowej, to napisałby o tym wprost i to w ustawie – Prawo o ustroju sądów wojskowych. Tymczasem brak jest w tej ustawie przepisu zakazującego sędziemu wojskowemu występowania do sądu. Naczelny Sąd Administracyjny w uzasadnieniu wydanego postanowienia nie podał, dlaczego zastosował do sędziego wojskowego art. 107 ust. 1a pkt 2 ustawy o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych. Można przypuszczać, że uczynił to na podstawie odesłań zawartych w art. 2 i 70 § 2 ustawy z 21 sierpnia 1997 r. – Prawo o ustroju sądów wojskowych. Stwierdzenie, że w sprawach nieuregulowanych w ustawie prawo o ustroju sądów wojskowych, prawa i obowiązki sędziów wojskowych określają przepisy o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych prowadzi w prostej drodze do ograniczania uprawnień konstytucyjnych sędziów wojskowych. Wystarczy, że ustawodawca w ustawie o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych wprowadzi nową instytucję, a stanie się ona automatycznie obowiązująca również dla sędziów wojskowych.

Skarżący zwraca uwagę, że Trybunał Konstytucyjny stwierdził zgodność z Konstytucją art. 107 ust. 1a pkt 2 ustawy o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych w wyroku z 9 czerwca 1998 r. W ocenie skarżącego z uzasadnienia wynika jednak, że artykuł ten dotyczy hierarchicznego podporządkowania żołnierzy zawodowych, a nie sędziów wojskowych.

2. Prokurator Generalny pismem z 27 listopada 2001 r. wyraził pogląd, że:

1) przepis art. 107 ust. 1a pkt 2 ustawy z 30 czerwca 1970 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych jest zgodny z przepisami art. 7, art. 10 ust. 1, art. 30, art. 78, art. 178, art. 180 ust. 2 i 5 Konstytucji, zaś w części dotyczącej kontroli tego przepisu z art. 2, art. 32 ust. 1, art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji postępowanie polega umorzeniu na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy z 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym;

2) przepisy art. 2 i art. 70 § 2 ustawy z 21 sierpnia 1997 r. – Prawo o ustroju sądów wojskowych nie są niezgodne z przepisami art. 2, art. 7, art. 10, art. 30, art. 32 ust. 1, art. 45 ust. 1, art. 77 ust. 2, art. 79, art. 178 ust. 2 i art. 180 ust. 2 i 5 Konstytucji.

Prokurator Generalny stwierdził, że ostateczna decyzja Ministra Obrony Narodowej została wydana 5 października 2000 r. W tej sytuacji zachodzą wątpliwości co do zachowania terminu złożenia skargi konstytucyjnej. Tylko błędne pouczenie skarżącego o prawie wniesienia skargi do NSA może stanowić ewentualny powód uznania przez Trybunał Konstytucyjny, że termin do złożenia skargi konstytucyjnej został zachowany.

Prokurator Generalny przypomniał, że art. 107 ust. 1a pkt 2 ustawy o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych był przedmiotem badania Trybunału Konstytucyjnego w sprawie K. 28/97. Z tego względu postępowanie w zakresie zgodności tego przepisu z art. 2, art. 32 ust. 1, art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji podlega umorzeniu.

W ocenie Prokuratora Generalnego skarżący nie uzasadnił na czym polegała obraza wszystkich wskazanych wzorców kontroli. Ponadto nie wszystkie wskazane wzorce dotyczą wolności i praw obywateli, co stanowi niezbędny element skargi konstytucyjnej. Skarżący nie wykazał naruszenia art. 7 ani art. 30 Konstytucji. Odnosząc się do zarzutu naruszenia art. 32 Konstytucji, Prokurator Generalny stwierdził, że specyfika służby wojskowej uzasadnia odmienne uregulowanie stratusu sędziów sądów wojskowych. Zaskarżony przepis nie narusza art. 78 Konstytucji, skarżący skorzystał bowiem ze środków odwoławczych do ponownej kontroli decyzji. Skarżący skorzystał także z uprawnień przewidzianych w art. 178 ust. 2 i 5 Konstytucji. Niezasadny jest również zarzut niezgodności zaskarżonych przepisów z art. 180 Konstytucji. Przepis ten przewiduje bowiem możliwość przeniesienia sędziego do innego sądu lub w stan spoczynku w razie zmiany granic okręgów sądowych, jak w przedmiotowej sprawie.

3. Marszałek Sejmu w piśmie z 18 lutego 2002 r. wyraził pogląd, że zaskarżone przepisy są zgodne z Konstytucją. W ocenie Marszałka Sejmu art. 2 i art. 70 § 2 ustawy – Prawo o ustroju sądów wojskowych nie stanowiły jednak podstawy rozstrzygnięcia, a w konsekwencji postępowanie w tym zakresie podlega umorzeniu. Z kolei art. 107 ust. 1a pkt 2 ustawy o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych był już przedmiotem orzekania przez Trybunał Konstytucyjny w zakresie jego zgodności z art. 2, art. 32 ust. 1, art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji i również w tym zakresie postępowanie należy umorzyć.

Zdaniem Marszałka Sejmu, zwolnienie skarżącego z zajmowanego stanowiska i wyznaczenie go na inne stanowisko służbowe jest decyzją w ramach stosunku służbowego żołnierzy zawodowych. Sprawy wyznaczania (zwalniania) lub przeniesienia na inne stanowisko służbowe nie wiążą się w sposób bezpośredni z realizacją konstytucyjnych wolności i praw człowieka. Z tych względów zarzut naruszenia art. 2, art. 32 ust. 1, art. 45 i art. 77 ust. 2 wydaje się nieuzasadniony.

Według Marszałka Sejmu, status sędziów wojskowych i sądów powszechnych jest odmienny. Sędziowie sądu wojskowego są przede wszystkim żołnierzami, od których wymaga się dyspozycyjności i podporządkowania, dlatego twierdzenie o naruszeniu zasady równości wydaje się nieuprawnione.

Marszałek Sejmu stwierdził ponadto, że pogląd o niezgodności art. 107 ust. 1a pkt 2 ustawy o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych w związku z art. 2 i art. 70 § 2 ustawy – Prawo o ustroju sądów wojskowych z art. 2, art. 7, art. 10 ust. 1, art. 30, art. 78, art. 178, art. 180 ust. 2 i 5 – wobec braku uzasadnienia podnoszonych zarzutów oraz niepotwierdzenia się braku podstaw prawnych do wydania rozstrzygnięć dotyczących skarżącego – wydaje się nieuprawniony.

II

Na rozprawie 25 lutego 2002 r. skarżący podtrzymał stanowisko wyrażone w skardze konstytucyjnej. Sprecyzował, że przedmiotem kontroli konstytucyjnej jest art. 107 ust. 1a pkt 2 ustawy o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych w związku z art. 2 i art. 70 § 2 ustawy – Prawo o ustroju sądów wojskowych. Podniósł, że po wniesieniu skargi konstytucyjnej zmienił się stan prawny, bowiem obecnie art. 70 § 1 prawa o ustroju sądów wojskowych, odsyłając m.in. do odpowiedniego stosowania art. 89 § 2 ustawy z 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych, przyznaje sędziom wojskowym drogę sądową w sprawach ze stosunku służbowego. Z tego względu – zdaniem skarżącego – art. 107 ust. 1a pkt 2 ustawy o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych nie ma już zastosowania do sędziów wojskowych. Wnosząc o stwierdzenie niekonstytucyjności tego przepisu skarżący powołał się na treść art. 39 ust. 3 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym.

Przedstawiciel Sejmu wniósł o stwierdzenie, że zaskarżone przepisy są zgodne ze wskazanymi w skardze wzorcami konstytucyjnymi.

Przedstawiciel Prokuratora Generalnego podtrzymał stanowisko przedstawione na piśmie i zawarte w nim argumenty. Powołując się na przedłożone na rozprawie pismo departamentu sądów wojskowych w Ministerstwie Sprawiedliwości, wniósł o uwzględnienie także argumentów przytoczonych w tym piśmie.

III

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje.

1. Skarżący kwestionuje konstytucyjność art. 107 ust. 1a pkt 2 ustawy z 30 czerwca 1970 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych w związku z art. 2 i art. 70 § 2 ustawy z 21 sierpnia 1997 r. – Prawo o ustroju sądów wojskowych. Z uzasadnienia skargi wynika, że skarżący kwestionuje zaskarżone przepisy w zakresie, w jakim dotyczą one zaskarżania decyzji o przeniesieniu sędziego na inne stanowisko służbowe.

Ocena zasadności przedstawionych zarzutów wymaga zwięzłego przedstawienia regulacji prawnych dotyczących statusu sędziów wojskowych. Przed 1 stycznia 1998 r. zasady powoływania i odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów wojskowych, a także ich podstawowe prawa i obowiązki regulowała ustawa z dnia 8 czerwca 1972 r. o ustroju sądów wojskowych (Dz.U. Nr 23, poz. 166, ze zm.). Zgodnie z art. 3 § 2 ustawy (w brzmieniu obowiązującym bezpośrednio przed jej uchyleniem), do sądów wojskowych oraz do żołnierzy pełniących służbę w tych sądach miały zastosowanie, jeżeli ustawa nie stanowiła inaczej, przepisy dotyczące jednostek wojskowych i żołnierzy w czynnej służbie wojskowej. W konsekwencji do sędziów sądów wojskowych miał zastosowanie m.in. art. 107 ust. 1 ustawy o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych. Przepis ten stanowił, że od decyzji wydawanych przez organy wojskowe w sprawach określonych w ustawie, żołnierz zawodowy, a także kandydat na żołnierza zawodowego, może wnieść odwołanie do organu wojskowego wyższego stopnia na zasadach określonych w Kodeksie postępowania administracyjnego, a także skargę do sądu administracyjnego.

Ustawa z dnia 9 listopada 1995 r. o zmianie ustawy o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 1996 r. Nr 7, poz. 44) zmieniła brzmienie art. 107 ustawy, ograniczając zakres prawa do sądu. Zmiana polegała w szczególności na dodaniu w art. 107 ustępu 1a, w myśl którego skarga do sądu administracyjnego nie mogła być wnoszona na decyzje w sprawach:

- 1) powołania do zawodowej służby wojskowej (służby kandydackiej),
- 2) wyznaczenia (zwolnienia) lub przeniesienia na stanowisko służbowe,
- 3) mianowania na stopień wojskowy,
- 4) przeniesienia do innego korpusu osobowego lub do innej grupy albo specjalności wojskowej,
- 5) delegowania do wykonywania zadań służbowych poza jednostką,

6) zwolnienia z zawodowej służby wojskowej (służby kandydackiej) w przypadkach określonych w ustawie.

Należy zwrócić uwagę, że Trybunał Konstytucyjny badał zgodność z Konstytucją art. 107 ust. 1a ustawy o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych. Wyrokiem z 9 czerwca 1998 r., sygn. K. 28/97 (OTK ZU Nr 4/1998, poz. 50) Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że art. 107 ust. 1a pkt 1 i pkt 6, wyłączający skargę do sądu na decyzje w sprawach powołania i zwolnienia ze służby wojskowej jest niezgodny z art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji, gwarantującymi prawo do sądu. Trybunał Konstytucyjny stwierdził jednocześnie, że w pozostałym zakresie art. 107 ust. 1a jest zgodny z Konstytucją. W konsekwencji wyroku Trybunału Konstytucyjnego art. 107 ust. 1a pkt 1 i pkt 6 utracił moc obowiązującą. Z zakresu skargi do sądu administracyjnego pozostały wyłączone decyzje w innych, wymienionych w tym przepisie, sprawach, w tym wyznaczenia (zwolnienia) lub przeniesienia na stanowisko służbowe.

Ustawa z 8 czerwca 1972 r. o ustroju sądów wojskowych została uchylona przez ustawę z 21 sierpnia 1997 r. – Prawo o ustroju sądów wojskowych, która weszła w życie z dniem 1 stycznia 1998 r. W myśl przepisów tej ostatniej ustawy, sędzią sądu wojskowego może być wyłącznie oficer pełniący zawodową służbę wojskową, który spełnia wymogi określone w ustawie. Art. 2 ustawy stanowi, że do sądów wojskowych oraz żołnierzy zawodowych pełniących służbę wojskową w tych sądach mają zastosowanie przepisy dotyczące jednostek wojskowych i żołnierzy w czynnej służbie wojskowej, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej. Z kolei art. 70 § 1, w brzmieniu obowiązującym przed dniem 1 października 2001 r., nakazywał odpowiednie stosowanie wymienionych w nim przepisów ustawy z dnia 20 czerwca 1985 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 1994 r. Nr 7, poz. 25 ze zm.), z pewnymi odrębnościami określonymi w tym przepisie. Natomiast w myśl art. 70 § 2 prawa o ustroju sądów wojskowych, w sprawach nie uregulowanych w ustawie, prawa i obowiązki sędziów, asesorów sądów wojskowych oraz aplikantów w sądach wojskowych określały przepisy o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych.

Do przepisów prawa o ustroju sądów powszechnych stosowanych odpowiednio do sędziów wojskowych należy m.in. art. 61 tej ustawy. Przepis ten regulował sprawy związane z przeniesieniem sędziego na inne miejsce służbowe. W myśl art. 61 § 1 powołanie sędziego na inne stanowisko lub przeniesienie go na inne miejsce służbowe mogło nastąpić tylko za jego zgodą. Art. 61 § 1 wymieniał wyjątki od tej zasady. W przypadkach przeniesienia sędziego bez jego zgody, wymienionych w art. 61 § 2a sędziemu przysługiwała skarga do sądu administracyjnego. Wyliczenie zawarte w tym przepisie nie obejmowało jednak przypadków przeniesienia w wyniku zniesienia stanowiska wywołanego zmianą w organizacji sądownictwa lub zniesienia danego sądu, ośrodka lub wydziału zamiejscowego albo przeniesienia siedziby sądu.

Takie brzmienie art. 61 przepisów prawa o ustroju sądów powszechnych uzasadniało wnioski, że sędziemu nie przysługiwała skarga do sądu administracyjnego w razie przeniesienia w wyniku zniesienia stanowiska wywołanego zmianą w organizacji sądownictwa lub zniesienia danego sądu, ośrodka lub wydziału zamiejscowego albo przeniesienia siedziby sądu.

Ustawa z 21 sierpnia 1997 r. – Prawo o ustroju sądów wojskowych, w brzmieniu obowiązującym do dnia 30 września 2001 r., zawierała w art. 70 odesłania do dwóch różnych ustaw. Analiza przepisów obowiązujących do dnia 30 września 2001 r. prowadzi do wniosku, że odesłanie do prawa o ustroju sądów powszechnych zawarte w art. 70 § 1 ustawy z 21 sierpnia 1997 r. – Prawo o ustroju sądów wojskowych miało pierwszeństwo przed odesłaniem z art. 70 § 2 do ustawy o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych. Sprawy związane z przenoszeniem sędziów wojskowych regulował art. 61 ustawy z 20 czerwca 1985 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych, stosowany do tych sędziów zgodnie z art. 70 § 1 ustawy – Prawo o ustroju sądów wojskowych. Ustawodawca wyłączył w tym zakresie stosowanie art. 107 ust. 1a ustawy o służbie wojskowej. Wyłączenie wniesienia przez sędziego wojskowego skargi do sądu administracyjnego na decyzję Ministra Obrony Narodowej w sprawie przeniesienia na inne stanowisko lub miejsce służbowe z powodu zniesienia stanowiska wywołanego zmianą w organizacji sądownictwa lub zniesienia danego sądu, ośrodka lub wydziału zamiejscowego albo przeniesienia siedziby sądu nie wynikało z art. 107 ust. 1a ustawy o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych, ale miało podstawę w innych przepisach, regulujących zakres kompetencji Naczelnego Sądu Administracyjnego, a w szczególności w art. 61 § 2a ustawy z 20 czerwca 1985 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych.

2. 1 października 2001 r. weszła w życie ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. Nr 98, poz. 1070). Ustawa ta zmieniła m.in. brzmienie art. 70 § 1 prawa o ustroju sądów wojskowych. Przepis ten w aktualnym brzmieniu nakazuje stosowanie do sądów wojskowych, sędziów wojskowych oraz ławników określonych przepisów nowej ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, z pewnymi odrębnościami uregulowanymi w tym przepisie. W myśl art. 70 § 1 ustawy – Prawo o ustroju sądów wojskowych do sędziów wojskowych stosuje się odpowiednio m.in. art. 75 ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych. Zgodnie z tym przepisem, przeniesienie sędziego na inne miejsce służbowe może nastąpić tylko za jego zgodą. Zgoda sędziego na przeniesienie na inne miejsce służbowe nie jest wymagana w przypadkach:

- 1) zniesienia stanowiska wywołanego zmianą w organizacji sądownictwa lub zniesienia danego sądu lub wydziału zamiejscowego albo przeniesienia siedziby sądu,
- 2) niedopuszczalności zajmowania stanowiska sędziego w danym sądzie wskutek zawarcia między sędziami związku małżeńskiego albo powstania powinowactwa, o którym mowa w art. 6,
- 3) gdy wymaga tego wzgląd na powagę stanowiska, na podstawie orzeczenia sądu dyscyplinarnego, wydanego na wniosek kolegium właściwego sądu,
- 4) przeniesienia w wyniku kary dyscyplinarnej.

O przeniesieniu sędziego w przypadkach określonych decyzję podejmuje Minister Sprawiedliwości. W dwu pierwszych wymienionych wyżej przypadkach od decyzji Ministra Sprawiedliwości sędziemu przysługuje odwołanie do Sądu Najwyższego.

3. Jak już wspomniano, art. 107 ust. 1a pkt 2 ustawy z 30 czerwca 1970 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych stanowił przedmiot kontroli Trybunału Konstytucyjnego w wyroku z 9 czerwca 1998 r., sygn. K. 18/97 (OTK ZU Nr 4/1998, poz. 50). Trybunał Konstytucyjny stwierdził wówczas, że przepis ten nie jest niezgodny z art. 2, art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. W wymienionej sprawie Trybunał Konstytucyjny badał zaskarżony przepis, w zakresie w jakim ma on zastosowanie do wyznaczania (zwalniania) lub przenoszenia na stanowisko służbowe w Siłach Zbrojnych, pozostawiając poza zakresem rozważań kwestię konstytucyjności tego przepisu, w zakresie, w jakim był on stosowany do wyznaczania (zwalniania) lub przenoszenia na stanowisko służbowe w sądach wojskowych. Z tego względu nie zachodzą przesłanki umorzenia postępowania. Należy jednak podkreślić, że w rozpoznawanej sprawie zaskarżone przepisy mogą stanowić przedmiot kontroli wyłącznie w zakresie, w jakim mogą dotyczyć zaskarżania decyzji o przeniesieniu sędziego wojskowego na inne stanowisko służbowe.

4. Po wniesieniu skargi konstytucyjnej miała miejsce istotna zmiana regulacji prawnej, polegająca na wprowadzeniu sądowej kontroli decyzji w sprawach przeniesienia sędziego na inne stanowisko w związku ze zmianą organizacji sądownictwa. Nie podlega dyskusji, że w chwili obecnej norma prawna kwestionowana przez skarżącego przestała obowiązywać.

W myśl art. 39 ust. 1 pkt 3 ustawy z 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym, Trybunał umarza na posiedzeniu niejawnym postępowanie, jeżeli akt normatywny w zakwestionowanym zakresie utracił moc obowiązującą przed wydaniem orzeczenia przez Trybunał. Przepisu tego nie stosuje się jednak, jeżeli wydanie orzeczenia o akcie normatywnym, który utracił moc obowiązującą przed wydaniem orzeczenia, jest konieczne dla ochrony konstytucyjnych wolności i praw (art. 39 ust. 3 tej ustawy).

W takim przypadku, Trybunał Konstytucyjny bada konstytucyjność norm prawnych w zakresie wskazanym przez podmiot, który inicjuje postępowanie. W postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej Trybunał Konstytucyjny bada konstytucyjność norm prawnych, które stanowiły podstawę ostatecznego rozstrzygnięcia o konstytucyjnych wolnościach, prawach lub obowiązkach skarżącego, tego rozstrzygnięcia w związku z którym wniesiona została skarga konstytucyjna. Przedmiot kontroli stanowią normy prawne obowiązujące w chwili jego wydania. Trybunał Konstytucyjny bada zatem zaskarżone przepisy w kontekście normatywnym z chwili wydania ostatecznego rozstrzygnięcia.

Trybunał Konstytucyjny analizował znaczenie art. 39 ust. 3 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym w wyroku z 21maja 2001 r., sygn. SK 15/00. Trybunał stwierdził wówczas, że “przepis art. 39 ust. 3 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym nie stanowi, iż orzeczenie wydaje Trybunał jedynie wówczas, gdy stwierdza niezgodność kwestionowanego przepisu z konstytucją w zakresie praw i wolności konstytucyjnych. Uznanie celowości objęcia kontrolą kwestionowanego przepisu na podstawie art. 39 ust. 3 nie przesądza jeszcze *per se* o kierunku rozstrzygnięcia. Przesłanką uzasadniającą kontrolę konstytucyjności przepisu, jest ustalenie, że zachodzi związek pomiędzy daną regulacją a ochroną konstytucyjnych praw i wolności. Związek ten zachodzi wówczas, gdy spełnione są trzy przesłanki:

– po pierwsze, przepis będący przedmiotem oceny zawiera treści normatywne odnoszące się do sfery praw i wolności konstytucyjnie chronionych;

– po drugie, nie istnieje żaden alternatywny instrument prawny (poza ewentualnym uznaniem przepisu za niekonstytucyjny), który mógłby spowodować zmianę sytuacji prawnej ukształtowanej definitywnie zanim ów przepis utracił moc obowiązującą;

– po trzecie, ewentualna eliminacja danego przepisu z systemu prawnego stanowić będzie skuteczny środek dla przywrócenia ochrony praw naruszonych obowiązaniem kwestionowanej regulacji prawnej.

O ile uwzględnienie powyższych przesłanek nie da wyniku jednoznacznego, za trafną należy uznać swoistą dyrektywę interpretacyjną art. 39 ust. 3 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym, wyrażoną w wyroku TK z 12 grudnia 2000 r., sygn. SK 9/00 (OTK ZU Nr 8/2000, poz. 297, s. 1439), zgodnie z którą <<w razie wątpliwości w tym względzie domniemanie przemawia na rzecz merytorycznego rozpoznania skargi konstytucyjnej>>” (OTK ZU Nr 4/2001, s. 510).

5. Prawo do sądu zostało zagwarantowane w art. 45 oraz w art. 77 ust. 2 Konstytucji. Prawo to stanowiło przedmiot rozważań Trybunału Konstytucyjnego w szeregu wyroków. Zgodnie z ustalonym orzecznictwem analizowane prawo obejmuje w szczególności:

- 1) prawo dostępu do sądu, tj. prawo do uruchomienia postępowania przed sądem,
- 2) prawo do odpowiedniego, zgodnego z wymogami sprawiedliwości i jawności ukształtowania procedury sądowej,
- 3) prawo do wyroku sądowego, tj. do uzyskania wiążącego rozstrzygnięcia sprawy przez sąd.

Trybunał Konstytucyjny rozważał szerzej zakres przedmiotowy prawa do sądu w dwóch wyrokach, mianowicie w wyroku z 9 czerwca 1998 r., sygn. K.28/97 (OTK ZU Nr 4/1998, poz. 50) i wyroku z 10 maja 2000 r., sygn. K 21/99 (OTK ZU Nr 4/2000, poz. 555). Trybunał Konstytucyjny zwracał wówczas uwagę, że doktryna i orzecznictwo rozróżniają sprawy podległości służbowej należące do sfery wewnętrznej aparatu państwowego oraz te sprawy ze stosunku służbowego, w których jednostka, dochodząc swoich uprawnień, określających istotną treść tego stosunku, występuje wobec organu państwowego jako odrębny podmiot praw i obowiązków. Zakres przedmiotowy prawa do sądu wyznacza pojęcie sprawy. Zgodnie z orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego, pojęcie sprawy obejmuje rozstrzygnięcie o zasadności zarzutów karnych, a także rozstrzygnięcie sporów ze stosunków prawnych łączących podmiot prywatny z innym podmiotem. Urzeczywistnienie konstytucyjnych gwarancji prawa do sądu obejmuje “wszelkie sytuacje – bez względu na szczegółowe regulacje proceduralne, w których pojawia się konieczność rozstrzygnięcia o prawach danego podmiotu (w relacji do innych równorzędnych podmiotów lub w relacji do władzy publicznej), a jednocześnie natura tych stosunków prawnych wyklucza arbitralność rozstrzygnięcia o sytuacji prawnej podmiotu przez drugą stronę tego stosunku (z tych właśnie powodów wykluczone są w zasadzie z drogi sądowej spory na tle podległości służbowej)” (wyrok z 10 maja 2000 r., sygn. K. 21/99, OTK ZU Nr 4/2000, s. 555).

Decyzje o przeniesieniu sędziego wojskowego nie należą do spraw z zakresu podległości służbowej wewnątrz aparatu państwowego, ale dotyczą jego zakresu praw i obowiązków określających treść stosunku służbowego. Z tego względu są one objęte zakresem konstytucyjnych gwarancji prawa do sądu. Ustawodawca w ustawie z 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych nie przewiduje już ograniczeń w zakresie dopuszczalności zaskarżania decyzji o przeniesieniu sędziego w razie reorganizacji sądownictwa.

Trybunał Konstytucyjny nie znalazł jednak podstaw do uznania, że zaskarżony przepis jest niezgodny z Konstytucją ze względu na jego rozumienie przyjęte w rozstrzygnięciach dotyczących skarżącego, ponieważ rozumienie to było wynikiem nieprawidłowej wykładni zaskarżonego przepisu. Rozstrzygnięcia w przedmiocie odmowy wszczęcia postępowania w sprawie stwierdzenia nieważności decyzji dotyczącej zwolnienia ze stanowiska i wyznaczenia na inne stanowisko służbowe, których podstawę stanowił zaskarżony art. 107 ust. 1a pkt 2 ustawy o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych, miały miejsce po wejściu w życie przepisów prawa o ustroju sądów wojskowych, wyłączających stosowanie art. 107 ust. 1a pkt 2 w sprawach przeniesienia sędziów na inne stanowisko służbowe. W świetle przedstawionych wyżej argumentów zaskarżony przepis nie ustanawiał ograniczeń prawa do sądu w powołanej sprawie.

6. W ocenie skarżącego zaskarżony przepis jest niezgodny również z art. 78 Konstytucji.

Art. 78 Konstytucji wyraża zasadę instancyjności postępowań prowadzonych przed organami państwowymi wobec jednostki i innych podmiotów prywatnych. Jednocześnie przepis ten upoważnia ustawodawcę do wprowadzania wyjątków od tej zasady. Ustalając wykładnię art. 78 Konstytucji, Trybunał Konstytucyjny wyraził pogląd, że "chodzi tu o zagwarantowanie jednostce, której statusu prawnego dana sprawa dotyczy (tj. stronie), prawa do zaskarżania orzeczeń i decyzji do organu wyższej instancji w celu sprawdzenia (skontrolowania) prawidłowości orzeczenia. Wyraźne odwołanie się w powyższym przepisie do sformułowania <<orzeczenia i decyzje wydane w I instancji>> sugeruje, iż chodzi tu o środki prawne, uruchamiające tzw. kontrolę instancyjną (tok instancji), a więc zwyczajne środki prawne (środki odwoławcze) o charakterze w zasadzie dewolutywnym" (wyrok z 15 maja 2000 r., sygn. SK 29/99, OTK ZU Nr 4/2000, s. 568). Zasada instancyjności obejmuje zarówno postępowanie sądowe jak i postępowanie administracyjne. Zasada ta nie ma jednak charakteru bezwzględnego i dopuszcza wprowadzanie wyjątków przez ustawodawcę. Rozwiązania ustawowe dotyczące postępowania sądowego muszą jednak uwzględniać wymogi wynikające z art. 176 ust. 1 Konstytucji, który stanowi, że postępowanie sądowe jest co najmniej dwuinstancyjne.

Zaskarżony przepis nie ustanawia ograniczeń kontroli instancyjnej rozstrzygnięć w sprawie przeniesieniu sędziego wojskowego. Z tego względu nie pojawia się kwestia stosowania art. 78 Konstytucji.

7. Kolejny z zarzutów przedstawionych przez skarżącego dotyczy naruszenia zasady równości, wyrażonej w art. 32 ust. 1 Konstytucji. Zgodnie z ustalonym orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego, zasada równości nakazuje, aby wszystkie podmioty prawa charakteryzujące się daną cechą istotną w równym stopniu, były traktowane równo, tj. bez różnicowań zarówno faworyzujących jak i dyskryminujących. Zasada równości zakłada jednocześnie odmienne traktowanie tych podmiotów prawa, które nie posiadają wspólnej cechy istotnej. Badanie zgodności regulacji prawnej z konstytucyjną zasadą równości wymaga analizy dwóch kwestii. W pierwszej kolejności należy ustalić, czy zachodzi podobieństwo określonych podmiotów, a więc czy możliwe jest wskazanie wspólnej cechy istotnej lub faktycznej uzasadniającej równe traktowanie tych podmiotów. Ustalenie to wymaga analizy celu i treści aktu normatywnego, w którym zawarta została kontrolowana norma prawna. Jeżeli prawodawca różnicuje podmioty prawa, które charakteryzują się wspólną cechą istotną, to wprowadza on odstępstwo od zasady równości.

Jeżeli prawodawca różnicuje podmioty podobne, ocena konstytucyjności aktu normatywnego wymaga rozważenia drugiej kwestii. Należy wówczas odpowiedzieć na pytanie, czy wprowadzone odstępstwo od zasady równości mieści się w granicach wyznaczonych przez Konstytucję. Różnicowanie podmiotów podobnych jest dopuszczalne, jeżeli zostały spełnione trzy warunki. Po pierwsze, wprowadzone przez prawodawcę różnicowania muszą być racjonalnie uzasadnione. Muszą one mieć związek z celem i treścią przepisów, w których zawarta jest kontrolowana norma. Po drugie, waga interesu, któremu ma służyć różnicowanie podmiotów podobnych, musi pozostawać w odpowiedniej proporcji do wagi interesów, które zostaną naruszone w wyniku różnego traktowania podmiotów podobnych. Po trzecie, różnicowanie

podmiotów podobnych musi znajdować podstawę w wartościach, zasadach lub normach konstytucyjnych.

Skarżący nie uzasadnia szerzej zarzutu naruszenia zasady równości, stwierdza jedynie, że skoro reorganizacja sądownictwa powszechnego została przeprowadzona bez szkody dla poszczególnych sędziów sądów powszechnych, to ma prawo oczekiwać takiego samego potraktowania sędziów sądów wojskowych. Z uzasadnienia skargi nie wynika, na czym – zdaniem skarżącego – polega niezgodność zaskarżonego przepisu z konstytucyjną zasadą równości. Trybunał Konstytucyjny w związku z tym przypomina, że polski system prawny przyjmuje zasadę domniemania konstytucyjności aktów normatywnych. Domniemanie to może zostać obalone w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym. Na podmiocie, który inicjuje kontrolę konstytucyjności prawa, spoczywa ciężar wykazania, że kwestionowana regulacja prawna jest niezgodna z Konstytucją. W rozpoznawanej sprawie skarżący nie wykazał niezgodności kwestionowanego przepisu z zasadą równości.

Na marginesie, Trybunał Konstytucyjny zwraca uwagę, że obowiązujące ustawy nie różnicowały sędziów sądów powszechnych i wojskowych w zakresie prawa do sądu w sprawach przeniesienia w wyniku zniesienia stanowiska wywołanego zmianą w organizacji sądownictwa lub zniesienia danego sądu, ośrodka lub wydziału zamiejscowego albo przeniesienia siedziby sądu. Jak wspomniano wyżej, art. 70 § 1 prawa o ustroju sądów wojskowych, w brzmieniu obowiązującym przed dniem 1 października 2001 r., nakazywał odpowiednie stosowanie do sędziów wojskowych art. 61 prawa o ustroju sądów powszechnych z 1985 r., regulującego sprawy związane z przenoszeniem sędziego na inne stanowisko.

8. Skarżący przedstawił także zarzut naruszenia art. 30 Konstytucji, poddającego pod ochronę przyrodzoną i niezbywalną godność człowieka. Należy w związku z tym zauważyć, że ochrona godności człowieka znajduje swój wyraz w szczegółowych przepisach konstytucyjnych. Art. 30 nakazuje również ochronę podstawowych praw człowieka, które – z takich czy innych względów – nie zostały skonkretyzowane w szczegółowych przepisach konstytucyjnych. Ten, kto wnosi skargę konstytucyjną, powinien jednak szczegółowo określić prawo podmiotowe, które jego zdaniem zostało naruszone.

W rozpoznawanej sprawie skarżący nie uzasadnia zarzutu naruszenia art. 30 Konstytucji. Można przypuszczać, że w ocenie skarżącego naruszenie godności człowieka wiąże się z naruszeniem podstawowych praw konstytucyjnych, zagwarantowanych w szczegółowych przepisach konstytucyjnych wskazanych przez skarżącego jako podstawa kontroli. Trybunał Konstytucyjny podziela pogląd, że naruszenie tych praw stanowi jednocześnie pogwałcenie godności człowieka. Nie uważa jednak za celowe powoływanie art. 30 Konstytucji jako odrębnej podstawy kontroli konstytucyjności prawa w sytuacji, w której ocena naruszenia tego przepisu sprowadza się do oceny zgodności badanej regulacji konstytucyjnej ze szczegółowymi prawami konstytucyjnymi konkretyzującymi ochronę godności człowieka.

9. Kolejne zarzuty skarżącego dotyczą naruszenia art. 2, art. 7 art. 10 ust. 1, art. 178 ust. 2, art. 180 ust. 2 i 5 Konstytucji. Należy w związku z tym przypomnieć, że przedmiotem skargi konstytucyjnej może być wyłącznie akt normatywny, a nie akt stosowania prawa. Skarga konstytucyjna powinna zawierać sformułowanie zarzutu niezgodności kwestionowanej normy prawnej z normą konstytucyjną wskazaną jako podstawa kontroli. Tymczasem z uzasadnienia skargi wynika, że skarżący kwestionuje niezgodność decyzji Ministra Obrony Narodowej oraz postanowień Naczelnego Sądu Administracyjnego z wymienionymi przepisami Konstytucji. Nie uzasadnia natomiast zarzutu niezgodności zaskarżonych przepisów ustawy z art. 2, art. 7, art. 10 ust. 1, art. 178 ust. 2, art. 180 ust. 2 i 5 Konstytucji.

Należy dalej podkreślić, że skarga konstytucyjna jest środkiem ochrony konstytucyjnych wolności i praw. Podstawę skargi konstytucyjnej mogą stanowić przepisy konstytucyjne poddające pod ochronę wolności i prawa człowieka i obywatela, a także inne normy konstytucyjne poddające pod ochronę interesy jednostki i innych podmiotów prywatnych. Podstawy skargi konstytucyjnej nie mogą natomiast stanowić normy konstytucyjne regulujące zagadnienia struktury i organizacji

aparatu państwowego. Art. 7 Konstytucji wyraża zasadę praworządności, art. 10 ust. 1 Konstytucji – zasadę podziału i równowagi władzy ustawodawczej, wykonawczej i sądowniczej. Zasady ustrojowe wyrażone w art. 7 i 10 Konstytucji nie stanowią źródła konstytucyjnych praw podmiotowych – nie mogą zatem stanowić podstawy skargi konstytucyjnej.

Z kolei art. 178 ust. 2, art. 180 ust. 2 oraz art. 180 ust. 5 Konstytucji zawierają regulacje dotyczące statusu sędziego. W myśl art. 178 ust. 2, sędziom zapewnia się warunki pracy i wynagrodzenie odpowiadające godności urzędu oraz zakresowi ich obowiązków. Art. 180 ust. 2 stanowi, że złożenie sędziego z urzędu, zawieszenie w urzędowaniu, przeniesienie do innej siedziby lub na inne stanowisko wbrew jego woli może nastąpić jedynie na mocy orzeczenia sądu i tylko w przypadkach określonych w ustawie. Zgodnie z art. 180 ust. 5 Konstytucji, w razie zmiany ustroju sądów lub zmiany granic okręgów sądowych wolno sędziego przenosić do innego sądu lub w stan spoczynku z pozostawieniem mu pełnego uposażenia. Analizowane normy prawne określają status prawny sędziów. Regulacje te różnią się zasadniczo od norm konstytucyjnych stanowiących źródło praw i wolności człowieka i obywatela, objętych zakresem skargi konstytucyjnej. Nie mają charakteru powszechnego, ale obejmują jedynie ściśle określoną grupę zawodową, ustanawiając ograniczenia swobody regulacyjnej w zakresie kształtowania treści stosunku służbowego sędziów. Ich podstawowym celem nie jest ochrona indywidualnych interesów osób piastujących stanowiska w organach władzy sądowniczej, ale zapewnienie prawidłowego funkcjonowania tej władzy w interesie ogółu. Źródłem omawianych unormowań nie jest przyrodzona godność człowieka, ale decyzja prawodawcy konstytucyjnego o ukształtowaniu ustroju sądownictwa.

Odmiennej charakter ma natomiast art. 2 Konstytucji, który może stanowić źródło norm prawnych zapewniających ochronę interesów jednostki o uniwersalnym zakresie. Normy te mogą być powoływane jako podstawa skargi w związku z naruszeniem konstytucyjnych wolności i praw człowieka i obywatela. W rozpoznawanej sprawie skarżący nie wskazuje jednak takich norm prawnych, powołując wymieniony przepis jedynie dla wykazania ograniczeń kompetencji Ministra Obrony Narodowej wobec organów władzy sądowniczej. W ocenie skarżącego wymienione przepisy konstytucyjne zakazują Ministrowi Obrony Narodowej przeniesienia sędziego na niższe stanowisko. Jak wspomniano wyżej, skarżący kwestionuje niezgodność decyzji Ministra z wymienionym przepisem, nie wyjaśnia natomiast, dlaczego – jego zdaniem – zaskarżone przepisy ustawowe są niezgodne z art. 2 Konstytucji.

W świetle powyższych argumentów postępowanie w sprawie zgodności zaskarżonych przepisów z art. 2, art. 7, art. 10 ust. 1, art. 178 ust. 2 oraz art. 180 ust. 2 i 5 Konstytucji podlega umorzeniu na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy z 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym, z uwagi na niedopuszczalność wydania orzeczenia.

Z przedstawionych względów Trybunał Konstytucyjny rozstrzygnął jak w sentencji.